

قیاس استثنائی

قیاس استثنائی قیاسی است که عین نتیجه یا نقیض آن در یکی از مقدمات استدلال ذکر شده باشد.

مانند: اگر باران می بارد، هوا ابری است.

هوا ابری نیست.

: باران نمی بارد.

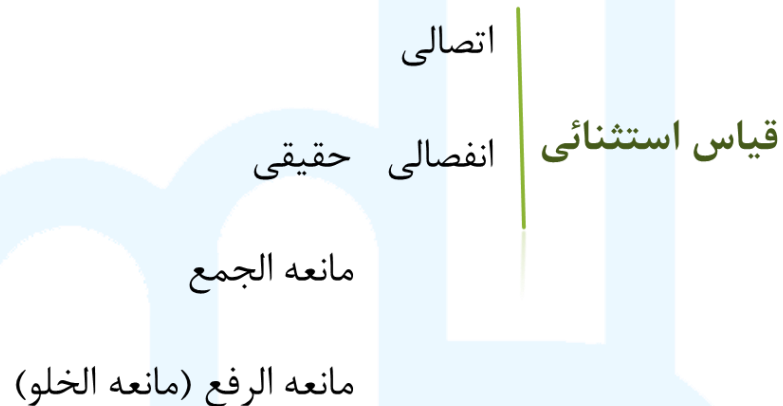
در تعریف قیاس استثنائی باید به دو نکته توجه ویژه نمود:

۱- عین نتیجه یا نقیض آن: دقت کنید که لزومی ندارد عین نتیجه درون یکی از مقدمات باشد، بلکه ممکن است نقیض آن در یکی از مقدمات باشد.

۲- در یکی از مقدمات: لغت «در» در این عبارت بدین معناست که نتیجه درون جزئی از یکی از مقدمات است، نه اینکه نتیجه یا نقیض نتیجه عینا یکی از مقدمات باشد.

اقسام قیاس استثنائی

از آن جا که مقدمه ی اول قیاس استثنائی، قضیه ی شرطی است و چهار نوع قضیه ی شرطی وجود دارد (شرطی متصل، شرطی منفصل حقیقی، شرطی منفصل مانعه الجمع، شرطی منفصل مانعه الرفع)؛ در نتیجه چهار نوع قیاس استثنائی نیز وجود دارد:



منطق

۱- قاعده ی وضع مقدم (اثبات مقدم ← اثبات تالی)

- اگر الف آنگاه ب

الف

: ب

اگر باران ببارد، زمین خیس می شود.

باران باریده است.

: زمین خیس شده است.

۲- قاعده ی رفع تالی (نفی تالی ← نفی تالی)

- اگر الف آنگاه ب

غیر ب

: غیر الف

اگر باران ببارد، زمین خیس می شود.

زمین خیس نشده است.

: باران نباریده است.

منطق

۳- قاعده ی رفع مقدم (نفی مقدم ← نفی تالی)

- اگر الف آنگاه ب

غیر الف

: غیر ب

اگر باران ببارد، زمین خیس می شود.

باران نباریده است.

: زمین خیس نشده است.

۴- قاعده ی وضع تالی (اثبات تالی ← اثبات مقدم)

- اگر الف آنگاه ب

ب

: الف

اگر باران ببارد، زمین خیس می شود.

زمین خیس شده است.

: باران باریده است.

منطق

بررسی حالت های مختلف قیاس استثنائی اتصالی

۱- قاعده ی وضع مقدم: اثبات مقدم ← اثبات تالی

۲- قاعده ی رفع تالی: نفی تالی ← نفی مقدم

بنابراین نتیجه ی یک قیاس استثنائی اتصالی معتبر، یا اثبات تالی است یا نفی مقدم.

۳- مغالطه ی رفع مقدم: نفی مقدم ← نفی تالی

۴- مغالطه ی وضع تالی: اثبات تالی ← اثبات مقدم (× اشتباه و مغالطه است.)

معتبر یا نا معتبر بودن استدلال های زیر را مشخص نمایید.

- اگر دانش آموز انسانی باشد، فلسفه خوانده است.

دانش آموز انسانی است.

: فلسفه خوانده است.

- اگر دانش آموز انسانی باشد، فلسفه خوانده است.

فلسفه خوانده است.

: دانش آموز انسانی است.